LA CULTURA O EL MITE DE LA CAVERNA

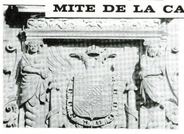

Per Ramon Miravall

Una exposició o síntesi d'allò que ha estat i és la cultura a Tortosa podría ésser revelador, encara que no nos resoldria els problemes. Tothom, per poc relacionat que hage estat amb tal ambient, arreu pot adonar-se del nivell assolit i del caire de les manifestes.

De voler-ho recolzar, només caldria invertir la visió, ço és, fent llista de promotors, de realitzadors i d'assistents als actes culturals. El resultat, a poc de pensar-ho, sens anàlisis prèvies, prou clar que el tenim tothom. D'haver-hi alguna cosa admirable, serà l'esperit de lluita dels promotors, un alè que no talla cap fracàs i que ha mantingut l'esperit col.lectiu durant molts anys.

Caldria preguntar-se si la seua acció ha estat un èxit o una titànica manifesta de supervivència tortosina, o, potser, d'un mer i no menys admirable testimoniatge.

Millor nos sembla, per anar al veritable fons de la qüestió, que allò que cal esbrinar és —ves per on— si es té consciència què és i què constitueix veritablement la cultura.

Evidentment, no se'n té.

Per a la gent, la cultura està constituïda per allò que al.ludeix als llibres, a les exposicions d'art, als concerts musicals, a tota mena de conferències, als "magatzems" de materials arqueològics, als arxius i biblioteques..., a tot allò que és patrimoni de l'esperit. Aquesta és la visió que se n'ha donat i, amb molt bona voluntat, se la considera encara com el producte de tot allò que hom cultuva en el món del pensament humanista i de les arts.

Assistim, amb aquesta arrelada mentalització, a un procés regresiu de la cultura puix que, en el fons, tendeix al concepte d'admetre per cultura "totes les coses que es fan i que no serveixen per a res". Els seus realitzadors, conseqüentment, resulta que treballen perquè allò és la seua manera de distreure's. Tot plegat, doncs, tan sols pot ésser entés per unes èlites de la societat. Els individus que sobresurten en cada especialitat poden ésser motiu de lloança o de bandejament, se'ls pot posar una medalla o se'n fa befa... i quan, ja morts, hom fa per recordar-los, àdhuc poden ésser motiu per donar nom a un carrer o per convertir-los en una glòria local que no compromet a res.

Potser que l'explicació esdevé cínica: és real, però, i és la imatge que de tot plegat en recull el poble.

Un plantejament òptim cercaria la creació i difussió de veritable abast sobre el concepte de cultura. Resultaria prou difícil aprofundir en el convenciment de què la cultura ho representa tot, des de la llengua i les arts a les produccions humanístiques, des de l'arqueologia i la investigació a l'economia, els estudis socials, l'antropologia, la biologia, la matemàtica... Quina no estaria la reacció general en el cas de poder capir que la cultura la fem tothom, que l'elaborem individualment i col.lectiva, dia a dia? Potser que llavors es comprendria que el concepte de cultura estreba, tot just, en els resultats de tot allò que vam ésser i que som en un desig d'arreplegar, d'un grapat, el gros paquet que integren els segles, generacions i realitzacions. Potser que llavors podria hom adonar-se que, de voler ésser, cal que hom sàpiga com és, què vol, d'on ve i on va, què li convé dins del seu condicionament social i de les seues possibilitats humanes.

Hi ha una lluita d'unes minories per obtenir resultats d'estudi per tal de lliurar-los al poble, gratuïtament i filantròpica. Hi ha, contraposada i com a conseqüència d'aquella esmentada mentalització, una reacció negativa i brutal que fa per deturar l'acció amb el blasme violent i irracional que representa l'acusació d'auto-promoció, de pedanteria, de saviesa gratuïta o de gent amb temps per practicar un "hobby". Amb aquest fer i desfer, amb aquesta manifesta autodestructiva de la nostra cultura, hi ha un fet que resta ben clar: col.lectivament no podem avançar gaire i individualment no nos podem realitzar, de no progressar en el temps d'una manera racional, amb un saber per causes que esclafe frustrats i envejosos, mentre que delimite científicament els objectius assolibles a curt i a llarg termini sota el mòdul indefugible que marca les possibilitats.

Marginar-nos de la cultura, doncs, entendre-la com un luxe burgès, menysprear els que hi treballen, no participar-hi perquè no atrau la nostra atenció o ens fastigueja per la seva manca d'emotivitat, no dotar-la per part de les institucions que en tenen una obligació, fa balança entre el genocidi i el suïcidi. La cultura l'elaborem tots els que som, els que van ésser i els que seran: està per sobre de l'espai i del temps, i molt per sobre de nosaltres mateixos. L'antítesi de la cultura és la destrucció, la deshumanització, l'anti-civisme i el nihilisme individual i social.

La dificultat en adonar-se de la seua ingent importància estreba en no constituir un fenomen fàcilment comprensible, en no ésser una cosa clara i tangible, una representació pràctica que aporte visiblement uns avantatges o uns inconvenients. D'ésser més fàcil la percepció aprehendria hom tal imatge justa i, amb preocupació, deduïria que constitueix l'eix i puntal de la civilització, de la societat, que és la força humana generadora de les múltiples derivacions materials, abstractes, psicològiques o espirituals, intel.lectual i pràctiques. Nogensmenys deduïria que nos és essencial per viure i per realitzar-nos. Un dia es deixà dit que "la Filosofia no serveix per a res; sense la Filosofia, però, tampoc no hi ha res". Talment podem dir sobre el concepte o definició de cultura.

Ahir i avui, també d'esquena al món i a la llum de l'exterior, en el limitat si de la nostra tenebrosa caverana, veiem desfilar pel mur del fons les ombres de la realitat ex-

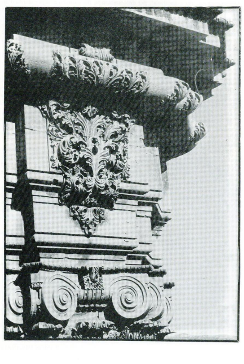

terna immediata. Per comodiatat, per desconeixença, per cansament o per manca d'interès per les percepcions reals no nos girem, no sortim a veure com és la nostra realitat immediata i extrema. A poc a poc, doncs, conreem el nostre primitivisme i incrementem el retrocès auto-imposat, amb la sistematització d'una acció corrosiva per a l'intel.lecte. Un poble que no s'auto-respecta, que no s'auto-educa en les disciplines que li són pròpies, que no investiga en el seu ens col.lectiu, és un poble incapacitat per crear i que camina follament devers la mort.

Ara i ací no fem per raonar sobre els fets o per elevar planys. Tal cas estaria així com afirmar que tothom en té una part de culpa i això no és exacte.

Aquesta pseudo-imatge social d'aparença nihilista no és altra cosa que el monstre gestat en arrabassar a la força social uns drets naturals, unes funcions innates innegables. El primer pas d'aquesta política ha estat el de mudar el fet de masses que és la cultura per un privilegi elitista i una submissió a un brutal procès centralitzador.

D'ací partint, doncs, sembla que han estat dos els factors determinants:

a) La cultura és un potencial anti-elitista i una força decisiva per al poble que l'ha elaborada: és la seua essència. Ben clar està per què ha calgut que l'assoleixen unes minories. Pocs són, per altra part, aquelles que l'han conreada i enriquida i molts els que hi han viscut i explotat a benefici propi i de manera estèril.

El poble no sol arribar-hi tan sols per desconeixença, per manca de directrius. Talment no ha pogut sentir el seu atractiu encisador, no ha pogut alenar el desig de l'autorealització intel.lectual... No li han presentat racionalment i ho desconeix. No se'l pot acusar, doncs, de desinterès, d'irresponsabilitat i de prevaricació. Ha esdevingut com un orfe i, ben bé, no sap què és.

b) La situació econòmica dels ajuntaments ha estat un flagell per als interessos ciutadans. La provocada i vella deficiència obliga a atendre insuficientment o a desatendre un considerable número de problemes municipals. Els relatius a cultura, conseqüentment, són els més fàcils de marginar per l'habitual problemàtica de les necessitats materials. Es poden simular uns serveis, pot trobar-se una excel.lent voluntat en alguns concejals i alcaldes... Això, però, no és prou: sempre s'ha estat improvisant i els executius, molt sovint, han estat uns aficionats amb bona voluntat i no els especialistes que es freturen. Dels resultats, doncs, ningú no en podem restar sorpresos.

Avui, amb tot, no es pot portar la mateixa política cultural d'un segle enrera. Tampoc se'n pot portar una de pitjor, com sovint es veu. S'imposen uns altres criteris i, sobre tot, uns plantejaments positivistes tan sols concebibles des d'una revolució d'estructures locals. Des d'aquestes s'imposa el retorn de funcions de control i d'iniciativa al poble, als districtes urbans, com a resultat de la irracional centralització.

L'experiència ens demostra cada dia que als barris radica inconnexa, una força viva i verge, amb minories inquietes i amb capacitat creativa, fortament sensibilitzades i atentes davant de qualsevol anomalia. No es pot negar la cultura. Cal lluitar al seu bàndol perqué és el de tots, cal possibilitar l'acció d'aquestes minories reduïdes a la impotència per les estructures de concepció imperialista.

La socialització de la cultura, al cap i a la fi, esdevé per se la proclamació de la mateixa cultura, la lliure iniciativa de la seua potencialitat de base.

RAMON MIRAVALL